

Si gjykatat hije kërcënojnë klimën

Article by Juliet Ferguson

September 24, 2021

Një marrëveshje ndërkombëtare e energjisë që lejon korporatat të padisin shtetet kombëtare për shuma të mëdha, u godit kohët e fundit pas një vendimi të Gjykatës së Drejtësisë të BE-së që e konsideronte atë të papajtueshme me ligjin e BE-së për mosmarrëveshjet që përfshinin kompanitë europiane. Për vendet e BE - së që heqin gradualisht karburantet fosile për të arritur objektivat e tyre klimatike, ky gjykim shënon një përparim domethënës nëse është i pjesshëm. Megjithatë, siç raporton Juliet Ferguson nga Investigate Europe, qeveritë në të gjithë Jugun Global mbeten të ekspozuara ndaj padive të shtrenjta nga investitorët e korporatave.

Rajoni qendror italian i Abruzzo arrin nga majat e Apenineve deri në bregdetin Adriatik. Webfaqja e turizmit Discover Italy rapsodizon mbi rezervat e saj natyrore, të famshme për jetën e egër, parqet kombëtare dhe kilometrat e bregdetit mahnitës të Trabocchi. Është përshkruar si “rajoni më i gjelbër” në vend me kërkuesit e diellit që mblidhen atje gjatë gjithë verës.

Por rezervat natyrore të Abruzzo nuk janë të kufizuara në plazhe dhe parqe kombëtare: fusha e naftës Ombrina Mare shtrihet më pak se 10 kilometra larg bregdetit, e zbuluar në vitin 2007 nga kompania Mediterranean Oil & Gas (MOG). Në vitin 2014, Rockhopper Exploration me qendër në Mbretërinë e Bashkuar fitoi MOG dhe, së bashku me të, licencën për shpime.

Ndërkohë, shoqëria civile italiane doli në rrugë për të protestuar. Enrico Gagliano, themeluesi i Lëvizjes No Triv (No Exploration) shpjegoi atë që e shtyu kundërshtimin: “Një ditë në vitin 2008, ne pamë një platformë të vogël që dilte jashtë bregdetit. Një neveri. Ne e pyetëm veten se çfarë ishte, bashkuam forcat, filluam të pyesim autoritetet, e bëmë zërin tonë të dëgjohet. “

Në vitin 2013, në qytetin e Pescara, 40,000 njerëz marshuan nën sloganin “No Ombrina”. Deri në vitin 2015 numri i protestuesve ishte rritur; qyteti i Lanciano pa një demonstrim nga 60,000 njerëz. Organizatat e shoqërisë civile, dioqezat, bashkitë lokale dhe stafi i parqeve të famshëm kombëtarë, të gjithë shtuan zërin e tyre.

Shqetësimet për dëmtimin e mjedisit dhe rrezikun e derdhjes së naftës u ngritën së bashku me pyetjet se si qeveria italiane mund të pretendojë se po zvogëlon përdorimin e karburanteve fosile, ndërsa në të njëjtën kohë miraton një licencë shpimi. Përballë një presioni dhe kontradiktash të tilla, në vitin 2015 parlamenti italian vendosi të mos lejojë asnjë nxjerrje të naftës dhe gazit aq pranë bregdetit, duke shënuar kështu fundin e projektit Ombrina Mare. Ose kështu menduan ata.

Në 2017 Rockhopper ngriti një padi kundër qeverisë italiane, sipas Traktatit pak të njohur të Kartës së Energjisë (ECT). Ende nuk është shpallur një vendim, por Rockhopper po kërkon

kompensim për investimet që kompania ka bërë deri më sot. Sipas ECT, kompanitë jo vetëm që mund të kërkojnë kompensim për investimet e humbura për shkak të ndryshimit të politikës, por edhe për fitimet e mundshme të humbura në të ardhmen – në këtë rast deri në 200-300 milion dollarë. Përmes arbitrazhit në Uashington, Rockhopper ka kërkuar 275 milionë dollarë – vetëm 29 për qind e kësaj është për para të shpenzuara tashmë, pjesa tjetër është për fitime të humbura.

Investigate Europe pyeti Rockhopper për rastin, por ata thanë se nuk kishin deklarata të reja përtej asaj që ishte publikuar tashmë.

Rockhopper ka kërkuar 275 milionë dollarë – vetëm 29 për qind e kësaj është për paratë e shpenzuara tashmë, pjesa tjetër është për fitimet e humbura.

Një efekt ftohës

Italia u largua nga ECT në 2016, por nën një klauzolë 20 -vjeçare me afat të zgjatur (klauzola e perendimit të diellit) mund të paditet deri në vitin 2036 për investimet e bëra para asaj date – siç po ndodh me Rockhopper. Ka frikë se, në varësi të rezultatit, më shumë kompani mund të ndjekin shembullin e Rockhopper.

Grupet mjedisore dhe organizatat e tjera joqeveritare kanë kërkuar prej kohësh reformën e Traktatit të Kartës së Energjisë. Dhe ka shqetësime të veçanta se mund të pengojë aftësinë e qeverive për të përmbushur objektivat e tyre klimatike.

Investigate Europe ka gjetur se gati gjysmë milioni euro janë shpërndarë nga ECT për konsolidimin, ndikimin dhe rritjen me qëllim zgjerimin e shtrirjes globale të traktatit përtej 54 vendeve të mbuluara tashmë.

Tashmë ka shenja se vetëm kërcënimi i ECT është i mjaftueshëm për të pasur një efekt tronditës. Në pranverën e vitit 2017, ministri francez i mjedisit Nicolas Hulot kishte hartuar një ligj të ri. Ai donte të ndalonte nxjerrjen e karburanteve fosile në Francë deri në vitin 2030.

Pastaj ai mori disa mesazhe. Në emër të kompanisë së naftës Vermilion, një firmë ligjore pariziane shkroi: “Projekti shkel detyrimet e Francës si anëtare e Traktatit të Kartës së Energjisë”. Duket se paralajmërimi nuk kaloi pa u vënë re. Versioni përfundimtar i ligjit lejoi prodhimin e naftës dhe gazit deri në vitin 2040.

ECT u krijua në fillim të viteve 1990 për të mbrojtur investitorët nga praktikat diskriminuese në lidhje me investimet në sektorin e energjisë. Ajo u krijua pas rënies së Bashkimit Sovjetik si një mënyrë për të nxitur bashkëpunimin e politikave Lindje-Perëndim. Shumë nga ish-republikat sovjetike ishin të pasura me rezerva të lëndëve djegëse fosile, por nuk kishin investimet e kërkuara pasi konsideroheshin të rrezikshme. Në të njëjtën kohë, vendet në Europën Perëndimore po kërkonin të diversifikonin furnizimet e tyre me energji. Nga kjo lindi Karta e Energjisë. Zbatimi i traktatit në përgjithësi ka qenë përmes mekanizmave të

zgjdhjes së mosmarrëveshjeve investitor-shtet (ISDS), ku investitorët mund të padisin shtetin nëse ndihen në vështirësi.

Në frymën e marrëveshjeve ndërkombëtare të ditës, dispozitat e ECT janë formuluar në mënyrë të paqartë dhe të hapura për interpretim. Dhe shumica e këtyre interpretimeve – 60% e rasteve të njohura deri në tetor 2020 – kanë favorizuar investitorin. Një procedurë për modernizimin e traktatit është aktualisht në proces dhe tetë nga temat në listën për diskutim përfshijnë fjalën “përkufizim”.

Our latest edition: Democracy Ever After? Perspectives on Power and Representation is out now.

It is available to read online & order straight to your door.

[READ & Order](#)

Mungesa e transparencës

Një kompani mund të padisë, nën ECT, kur vendet miratojnë ligje që konsiderohen si kundër interesave ekonomike të kompanisë. Kjo mund të jetë përpjekje për të hequr gradualisht karburantet fosile, anulimin e tubacioneve të diskutueshme të naftës ose gazit, kufizimin e përdorimit të energjisë bërthamore ose presionin për çmime më të ulëta të energjisë elektrike. Në vitin 2020, mosmarrëveshjet në lidhje me energjinë e rinovueshme formuan 60 përqind të të gjitha rasteve.

Grupet e shoqërisë civile e quajnë traktatin “arma e fuqishme sekrete e industrisë së karburanteve fosile për të vazhduar gatimin në planet”.

Një kompani mund të padisë, nën ECT, kur vendet miratojnë ligje që konsiderohen si kundër interesave ekonomike të kompanisë.

Të ardhurat e një kompanie mund të humbasin në shumë mënyra. Për shembull, politikat që zvogëlojnë subvencionet për energjinë e rinovueshme kanë çuar në një numër rastesh kundër Holandës. Presioni i Gjermanisë për të hequr dorë nga termocentralet bërthamore deri në vitin 2022 bëri që një investitor suedez të paraqesë një kërkesë. Ulja e çmimeve të energjisë elektrike në Bullgari në 2014 bëri që tre kompani të huaja të shërbimeve të padisin sipas ECT. Shumë nga rastet që përfshijnë burimet e rinovueshme, të njohura si “pretendimet diellore”, janë kundër Spanjës dhe Republikës Çeke për uljen e tarifave të nxitjes dhe tërheqjen e stimujve.

Deri në janar 2021 ishin 136 raste të njohura, por kjo nuk ka gjasa të jetë panorama e plotë: nuk ka asnjë detyrim për të raportuar kur pretendimet kanë ndodhur dhe negociatat janë konfidenciale.

ECT -ja sot është shumë më përfshirëse se në vitet 1990 dhe të drejtat e investitorëve të saj mbulojnë 54 vende, plus Bashkimin Europian në tërësi. Rusia ka nënshkruar por nuk e

ka ratifikuar traktatin. Ajo u tërhoq krejt në 2009, por kjo nuk e ka ndaluar atë që të paditet në gjashtë raste, më së shumti nga aksionerët e kompanisë së naftës Yukos. Kur Rusia çmontoi Yukos, u shkaktuan vite kërkesa nga ish -investitorët e saj privatë për shpronësimin e paligjshëm të aseteve të tyre.

Në vitin 2014, Gjykata e Përhershme Ndërkombëtare e Arbitrazhit (PCA), me seli në Hagë, gjeti në favor të investitorëve një shpërblim prej 50 miliardë dollarësh kundër shtetit rus. Rusia e apeloj këtë në Gjykatën e Qarkut në Hagë, e cila vendosi që për shkak se nuk e kishte ratifikuar traktatin, Rusia nuk ishte e lidhur me ECT. Investitorët sfiduan këtë vendim në Gjykatën Supreme Hollandeze dhe shpërblimi i mëparshëm i kompensimit u la në fuqi.

Ky 50 miliardë dollarë tërheqës ndaj shtetit rus (57 miliardë tani që është shtuar interesi) është dëmshpërblimi më i shtrenjtë në historinë e ECT dhe arbitrazhit.

Rusia ka një rrugë ligjore të fundit në dispozicion në një apel kundër vendimit të Gjykatës Supreme Hollandeze. Një vendim pritet në gjysmën e dytë të 2021.

Duke qëndruar në rrugën e objektivave të klimës

“Ne e shohim Traktatin e Kartës së Energjisë si një pengesë të rëndësishme për politikën e veprimit për klimën e BE -së dhe Shteteve Anëtare” thanë ekspertët ligjorë në bamirësinë mjedisore ClientEarth në 2020.

Brenda Europës, qeveria franceze në veçanti po nxit ndryshimin. Në një letër drejtuar Komisionit të BE-së, politikanët francezë shkruan se ECT “ka nevojë urgjente për reformë të plotë në mënyrë që të mos pengojë tranzicionin ekologjik të Bashkimit Europian”, duke shtuar më tej se “një tërheqje e koordinuar e Bashkimit Europian dhe shteteve anëtare të saj duhet të diskutohet publikisht tani e tutje “.

Ole Kristian Fauchald, një profesor në Departamentin e së Drejtës Publike dhe Ndërkombëtare në Universitetin e Oslos, është shumë kritik ndaj traktatit, duke e përshkruar atë si “të drejta të njeriut për investitorët”. Ai është kritik ndaj mungesës së saktësisë së ECT -së, duke e quajtur atë “të vjetëruar”. “Nëse rregulla të tilla do të ishin përfshirë në një kontratë, unë nuk do ta kisha prekur me një shtyllë 10 këmbë,” shton ai.

Edhe ish -anëtarët e Sekretariatit të Kartës së Energjisë (ECS, organi që mbikëqyr anëtarësimin) po bëjnë thirrje për reformë. Në vitin 2019, Sara Keay-Bright, ish Shefja e Efikasitetit të Energjisë, shkroi se ECT duhet të “reformohet, zëvendësohet ose përfundohet”. Një artikull tjetër nga Keay-Bright dhe ish-Drejtori i Sekretariatit të Kartës së Energjisë, Steivan Defilla, rekomandoi një reformë rrënjësore të traktatit: “I gjithë procesi i Kartës së Energjisë duhet të vlerësohet, duke përfshirë organizimin e qeverisjes, institucionet dhe instrumentet, të cilat mund të jenë të arritshme vetëm duke ndryshuar ECT.”

Në Dhjetor 2019, Friends of the Earth, Greenpeace dhe një numër organizatash të tjera publikuan një letër të hapur duke bërë thirrje për tërheqjen e mbrojtjes për investimet në karburantet fosile dhe heqjen e mekanizmit ISDS. Nëse kjo nuk do të ishte e mundur, vendet do të duhej të hiqnin veten plotësisht nga ECT dhe t'i nënshtroheshin klauzolës 20-vjeçare të përfundimit të diellit, nën të cilën Italia po vuan aktualisht.

“Ne e shohim Traktatin e Kartës së Energjisë si një pengesë të rëndësishme për politikën e veprimit për klimën e BE -së dhe Shteteve Anëtare”.

Gjithashtu në vitin 2019, Konferenca e Kartës së Energjisë krijoi dhe mandatoi Grupin e Modernizimit, “për të filluar negociatat mbi modernizimin e ECT, me qëllim përfundimin e negociatave në mënyrë të shpejtë”. Raundet e negociatave u zhvilluan në vitin 2020 dhe janë planifikuar të vazhdojnë gjatë gjithë vitit 2021.

Diskutimet brenda BE -së vazhdojnë ndërsa shtetet luftojnë për të gjetur një pozicion të përbashkët. Pas raundit të tretë negociues për modernizimin e traktatit në fund të tetorit, u bë i njohur një propozim i Komisionit të BE -së për pozicionin e bllokut mbi karburantet fosile. Kjo përfshin mbrojtjen e investimeve ekzistuese në lëndët djegëse fosile për 10 vjet të tjera dhe të investimeve në tubacionet e gazit deri në fund të vitit 2040. Gjithashtu propozon zgjerimin e fushës së mbrojtjes së investimeve në teknologjitë e reja (për shembull hidrogjeni dhe biomasa). Edhe pse investimet e ardhshme në lëndët djegëse fosile përjashtohen, ka boshllëqe të mëdha.

Shumica e eurodeputetëve tashmë e kishin kundërshtuar idenë se lëndët djegëse fosile duhet të ishin pjesë e një ECT të reformuar dhe OJQ -të reagues me tmerr ndaj propozimit të Komisionit. Paul de Clerck, koordinator i drejtësisë ekonomike në Friends of the Earth, tha: “Ndërsa veprimi vendimtar për të ndaluar ndryshimet e klimës është thelbësor brenda kësaj dekade, Komisioni po propozon të vazhdojë të mbrojë karburantet fosile. Ky sulm i verbër ndaj interesave të karburantit fosil minon Marrëveshjen e Parisit dhe Marrëveshjen e Gjelbër Evropiane.”

Diskutimet e BE -së janë vetëm një pjesë e procesit. Që çdo ndryshim të ndodhë, duhet të ketë marrëveshje midis anëtarëve të traktatit përtej BE -së. Pozicioni i Japonisë nuk mund të jetë më i qartë: “Japonia beson se nuk është e nevojshme të ndryshohen dispozitat aktuale të ECT -së.”

Përpara raundit të parë të negociatave në korrik 2020, u raportua nga Climate Change News se Japonia kishte shprehur “shqetësime të mëdha” në lidhje me një plan të BE -së për një gjykatë investimi shumëpalëshe për të zëvendësuar ISDS. Në këtë, Japonia u mbështet nga Kazakistani. Të dy vendet u vunë re duke thënë se “modernizimi duhet të jetë minimal”.

Çfarë fshihet pas qëndrimit të Japonisë? Një arsye është se, deri tani, shteti japonez nuk e kishte vënë ECT si armë në drejtim të tij. Sidoqoftë, në mars të këtij viti, një investitor në Hong Kong paraqiti pretendimin e parë të njohur kundër Japonisë mbi shkurtimet e subvencioneve të energjisë së rinovueshme.

Për më tepër, Japonia është i vetmi vend i G7 që ende ndërton termocentrale me qymyr, si në Japoni ashtu edhe jashtë saj. Këto termocentrale qymyri janë në Indi, Indonezi, Vietnam, Bangladesh, Kili dhe Marok. Asnjë nga këto vende nuk është nënshkruese e ECT -së, por disa janë ose në proces aderimi ose janë vëzhgues.

Zgjerimi në Afrikë

Rusia nuk e ratifikoi traktatin. As Norvegjia. Italia u largua në vitin 2016. Komisioni i BE -së dëshiron që ai të modernizohet, qeveria britanike bie dakord me BE -në (jo diçka që ju shpesh e dëgjoni) dhe “do të sigurojë që traktati të mbështesë përparësitë tona për të ndërtuar më gjelbër, për të krijuar vende pune të gjelbra me cilësi të mirë në të gjithë vendin dhe për të udhëhequr botën në trajtimin e ndryshimeve klimatike, “sipas një zëdhënësi të qeverisë në Mbretërinë e Bashkuar.

E megjithatë, që nga viti 2012, Sekretariati i ECT ka qenë në një përpjekje PR për të rekrutuar qeveri që ende nuk janë regjistruar. Një politikë e “Konsolidimit, Zgjerimit dhe Shtrirjes” u miratua në përpjekje për të arritur “zgjerimin e zonës gjeografike” të mbuluar nga traktati në vendet në Lindjen e Mesme dhe Afrikën e Veriut (ku nevojiten investime në prodhimin e energjisë) nëse furnizimet e ardhshme të naftës nga rajoni do të mbahen”), dhe në vende të tjera në kontinentin afrikan, Azinë verilindore dhe Amerikën Latine. Në Dhjetor 2019, anëtarët e ECT vendosën një “pauzë të përkohshme në lëshimin e ftesave për t’u bashkuar me ECT”. Megjithatë, 11.4 përqind e buxhetit bazë të ECT -së për vitin 2021 i alokohet politikës së zgjerimit. Përpjekjet me sa duket do të përfshijnë “ndihmë për të zgjedhur vendet vëzhguese tashmë të përfshira thellë në procesin e pranimit në ECT në mënyra të ndryshme”.

Në të gjithë Afrikën, afro 600 milionë njerëz aktualisht nuk kanë qasje në energji elektrike. Fusha e Sekretariatit të Kartës së Energjisë fokusohet në tërheqjen e investimeve të huaja në energji dhe rritjen e aksesit në energji. Sipas një prezantimi të ECT të vitit 2015: “Si mund të sigurojmë kapitalin e huaj privat se investimi në Afrikë ia vlen gjithë mundin? Ndoshta çelësi për zhbllokimin e potencialit të investimeve të Afrikës në mënyrë që të garantohet qasja universale në energji dhe për të kapërcyer varfërinë e energjisë është Traktati i Kartës së Energjisë.”

“Sekretari i Përgjithshëm i ECT -së kërkoi para për zgjerim dhe është i prirur të zgjerohet në vendet që kanë pak traktate investimesh dhe që nuk janë ende pjesë e rrjetit të dendur të traktateve. Ka shumë mundësi që ata të paditen nëse bashkohen.”

Uganda është në krye të radhës së shteteve afrikane që po mendojnë të bashkohen. Esuatini, Burundi dhe Mauritania janë në procesin e ratifikimit dhe 10 të tjerë janë në faza të ndryshme të rrugetimit për t’u bashkuar përfundimisht, thotë Urban Rusnák, Sekretari i Përgjithshëm i ECT -së. Çdo vend ka rrethanat dhe arsyet e veta për t’u bashkuar, shkroi ai në një përgjigje me email për Investigate Europe.

Rusnák thekson se Agjencia e Garancisë së Investimeve Shumëpalëshe të Bankës Botërore dhe Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim, të dy e konsiderojnë ECT -në një “zbutës të rrezikut” kur vlerëson rrezikun ligjor të investimit në një vend. Por ai është më pak i prirur për rrezikun që investitorët të padisin shtetet nëse ndihen të trajtuar padrejtësisht.

Megjithëse zgjerimi i ECT -së duhet të jetë në pritje deri në përfundimin e procesit të modernizimit, Pia Eberhardt, Studiuese në Observatorin e Korporatës së Europës, thotë se ky nuk është rasti: “Presioni nuk ka të ndalur. Sekretari i Përgjithshëm i ECTS -së kërkoi para për zgjerim edhe këtë vit dhe është i prirur të zgjerohet në vendet që kanë pak traktate investimesh dhe që ende nuk janë pjesë e rrjetit të dendur të traktateve. Ka shumë

mundësi që ata të paditen nëse bashkohen.”

Pak para se të merrej vendimi për të ndaluar zgjerimin, ECT hyri në fuqi në Republikën e Jemenit, ku ka plane për të ringjallur sektorin e goditur të naftës dhe gazit. Një luftë civile ka filluar atje që nga viti 2014.

Afrika e Jugut është një vend që i ka rezistuar regjistrimit në ECT. Qeveria në Pretoria ka hedhur poshtë qasjet e përfaqësuesve të traktateve. Mustaqeem de Gama, këshilltar në Misionin e Afrikës së Jugut në Gjenevë, tha për Investigate Europe: “Traktati i Kartës së Energjisë është një lajm i keq për sa i përket qeverisë sime. Kanalizimi i mosmarrëveshjeve tona energjetike përmes një instrumenti si ECT nuk do të ishte në interesin tonë më të mirë.”

Ai beson se legjislacioni duhet të jetë në nivel kombëtar dhe vendet e tjera afrikane duhet të kenë kujdes: “Traktati shkon përtej energjisë, siç është nafta. Ne jemi gjithashtu prodhues të kontributeve të tjera në proceset kritike të shkrirjes, të tilla si uranumi dhe paladiumi, si dhe shumë metale të kërkuara në industritë e teknologjisë së lartë. Kjo imponon kufizime dhe detyrime të mëtejshme për vendet që mund të mbyllin hapësirën e politikave në dispozicion të tyre.”

Shtetet afrikane rrezikojnë të bëhen peng të investitorëve, pretendojnë grupet e shoqërisë civile, Instituti Transnacional dhe Observatori i Korporatës së Evropës, duke e quajtur traktatin “armën e fuqishme sekrete të industrisë së karburanteve fosile për të vazhduar gatimin në planet”.

“Nuk ka vërtet dëshmi të keqtrajtimit sistematik të investitorëve të huaj në të gjithë botën. Nuk është e vërtetë që nuk ka mbrojtje të investitorëve nëse anuloni të gjitha traktatet e investimeve, “thotë Eberhardt. Aktivisti këmbëngul se nëse ka një problem me qasjen në drejtësi në sistemet e gjykatave kombëtare, kjo duhet të rregullohet për të gjithë, veçanërisht për njerëzit e varfër dhe viktimat e abuzimeve të të drejtave të njeriut.

“Në shumë raste një kompani investon në një vend dhe, në shenjë të parë të telasheve, ata deklarojnë një mosmarrëveshje ndërkombëtare. Ato në thelb anashkalojnë procedurat ligjore vendore. Ka çështje në lidhje me procedurat e brendshme. Por duhet të ketë një lloj procesi lokal, “thotë de Gama.

Shtetet afrikane rrezikojnë të bëhen peng të investitorëve.

Më shumë raste do të thotë më shumë fitime

Investitorët nuk janë të vetmit që kanë përfituar financiarisht duke paditur sipas Traktatit të Kartës së Energjisë. Rritja e fundit e çështjeve e ka kthyer arbitrazhin ndërkombëtar në një biznes fitimprurës për firmat juridike dhe arbitrat njësoj. ECT lejon investitorët të shkojnë drejtpërdrejt në gjykatat e arbitrazhit, duke anashkaluar sistemet e gjykatave kombëtare. Investitorët në vitet 1990 argumentuan se ata do të kishin një seancë më të drejtë në arbitrazh, pasi jo të gjitha sistemeve gjyqësore mund t’u besohej të kryesonin një gjykim të drejtë.

Ka shumë gjykata ndërkombëtare që dëgjojnë pretendimet. Procesi i arbitrazhit në përgjithësi është si më poshtë: njoftimi i dërguar nga investitori në shtetin pritës atëherë të dyja palët zgjedhin gjykatën. Secila palë zgjedh një arbitër për t'i përfaqësuar ata dhe një pale e trete, për të kryesuar gjykatën, për të cilën bien dakord së bashku.

ECT lejon investorët të shkojnë drejtpërdrejt në gjykatat e arbitrazhit, duke anashkaluar sistemet e gjykatave kombëtare.

Arbitrat emërohen rast pas rasti dhe duhet të trajtohen në ligj, edhe pse ata mund të punojnë në një sërë sektorësh përfshirë akademinë dhe shërbimin diplomatik. Ata kryesisht ndajnë prejardhje të ngjashme: ata vijnë nga Europa Perëndimore ose Amerika e Veriut, kanë ndjekur universitetet e Ivy League dhe zakonisht janë burra.

Brigitte Stern është një nga gratë e pakta në këtë grup të zgjedhur. Ajo kryeson renditjen e Sekretariatit të ECT të arbitrave me rastet më të njohura publikisht. Duke pasur parasysh përvojën e saj të gjerë në arbitrazhin ndërkombëtar, ne kerkuam nëse mund të flisnim me të, por ajo nuk pranoi.

Një sistem i drejtë kërkon pavarësi nga gjyqtarët e tij, por arbitrat mund të kenë role të ndryshueshme – dhe ndonjëherë ata përfaqësojnë kompanitë e energjisë.

Arbitrat dhe firmat juridike janë portierë,” thotë Eberhardt. “Është një klub shumë i fuqishëm i interesuar të ruajë dhe zgjerojë fuqinë e tij.

Pastaj është pagesa për shërbimet e tyre. Nuk ka kufi në shumën që mund të marrin arbitrat. Në rastin Yukos, kryetari i gjykatës Yves Fortier mori 1.7 milion euro, ndërsa arbitri i caktuar nga investitori, Charles Poncet, vuri në xhep 1.5 milion euro.

Praktika e “urrejtjes së dyfishtë”-duke vepruar si këshilltar dhe arbitër në të njëjtën kohë-ka qenë gjithashtu një shkak shqetësimi.

Sarah Brewin, këshilltare e së drejtës ndërkombëtare dhe e asociuar në Institutin Ndërkombëtar për Zhvillimin e Qëndrueshëm (IISD), shpjegon: “Në sistemin e arbitrazhit, nuk ka asnjë ndalim kundër “urrejtjes së dyfishtë”, kështu që në të njëjtën kohë të jesh arbitër në një rast, ju mund të jeni këshilltar, duke përfaqësuar një investitor në një rast tjetër. Dhe pastaj në një rast të tretë ju madje mund të këshilloni një financues të palëve të treta i cili këshillon një kërkesë dhe pastaj në një rast tjetër mund të jeni një ekspert që jep dëshmi se cila teknikë vlerësimi duhet të përdoret. “

Avokati dhe akademiku Pierre -Marie Dupuy, i cili ishte një nga tre arbitrat në rastin Rockhopper, na këmbënguli se nuk ishte mirë “që të dy rolet e këshilltarit dhe arbitrit të shkriheshin [në një]”.

Paanshmëria dhe pavarësia e arbitrave dhe këshilltarëve në mosmarrëveshjet ndërkombëtare investitor-shtet ka qenë një temë kryesore diskutimi brenda dhe jashtë komunitetit të arbitrazhit. Kritikët e ECT janë të shqetësuar se është sistemi i arbitrazhit ai që lejon të ekzistojnë praktika të tilla.

Për Pia Eberhardt, problemi është më i madh se sistemi. Ajo i sheh shpërblimet e mëdha financiare si tepër joshëse për arbitrat: “Sa më shumë kohë që të keni, aq më shumë raste keni, aq më shumë fitoni si arbitër... Ka një konflikt interesi shumë sistemik, edhe kur arbitrat nuk punojnë si avokatët në krah. Ata bëhen të pasur në ato raste dhe nuk kanë një kufi mbi të ardhurat.”

Eshtë një pikëpamje e ndarë nga Sarah Brewin: “Eshtë një shqetësim i përgjithshëm sa i ngushtë është grupi i arbitrave dhe fakti që ata ndërrojnë rolet e tyre në një ditë të caktuar. Ata paguhen gjithashtu për numrin e çështjeve në të cilat ata janë ulur. Atyre nuk u jepet një pagë vjetore. Kanë një nxitje atje që të ketë gjithnjë e më shumë raste. Si do të ketë gjithnjë e më shumë raste? Investitorët, të cilët janë njerëzit e vetëm që mund të sjellin rastet, duhet të jenë të kënaqur me sistemin, duhet të mendojnë se ia vlen të ngresh një rast.”

Nuk ka kufi në shumën që mund të marrin arbitrat. Sa më shumë të zgjasë, aq më shumë raste keni, aq më shumë fitoni si arbitër.

Favorizimi i karburantit fosil?

Konferenca e Kartës së Energjisë është organi qeverisës dhe vendimmarrës për procesin e Kartës së Energjisë. Sipas një auditimi të kryer kohët e fundit, Sekretariati i Kartës së Energjisë (ECS) ka rolin parësor të “ofrimit të Konferencës së Kartës së Energjisë me të gjithë ndihmën e nevojshme për kryerjen e detyrave të saj dhe kryerjen e funksioneve që i janë caktuar në ECT ose në çdo protokoll”.

Sekretariati është përgjegjës për administrimin e përditshëm të traktatit dhe për rekrutimin e anëtarëve të rinj. Eshtë një organizatë e vogël, me një buxhet vjetor prej rreth 4 milion euro, nga të cilat 65 përqind financohet nga Komisioni i BE -së dhe pjesa tjetër nga shtetet anëtare.

Sekretari i Përgjithshëm i Sekretariatit Urban Rusnák, një diplomat sllovak i emëruar në vitin 2012, ka deklaruar se organizata është “neutrale” në lidhje me llojet e energjisë, duke thënë se “nuk mbron asnjë lëndë djegëse”. Ai gjithashtu e ka njohur nevojën për modernizim dhe aktualisht po mbikëqyr procesin. Ai beson se marrëveshja mund të pajtohet me qëllimet klimatike të Marrëveshjes së Parisit dhe vizioni i tij është që të bëjë një ECT të modernizuar një “standard të artë global” dhe një “mjet të domosdoshëm për sigurimin e investimeve private të nevojshme për një tranzicion të suksesshëm global të karbonit të ulët”.

Disa ish -punonjës i shohin gjërat ndryshe. Duke filluar në vitin 2019, Masami Nakata, një pedagoge universitar japonez dhe specialist i energjisë, ishte për dy vjet e gjysmë ndihmës

sekretar i përgjithshëm në ECS. Me largimin e saj, ajo shkroi një raport prej 182 faqesh ku përshkruante atë që ajo e shihte si mosfunksionim brenda ECT-së. Ajo i dërgoi raportin Komisionit Europian dhe disa shteteve anëtare dhe u zbulua në [faqen e internetit të lajmeve EURACTIV](#) në qershor 2019.

Disa muaj pas rrjedhjes, dhe nën presionin e një “diplomati” të një shteti anëtar, erdhi një kontroll ndërkombëtar.

Pamja e një personi të brendshëm

Yamina Saheb ka përvojë të dorës së parë të sfidave të modernizimit të traktatit.¹ Ajo ka sjellë krizën klimatike në apartamentin e saj parizian dhe për dy vitet e fundit e ka bërë Traktatin e Kartës së Energjisë fokus të jetës së saj.

Duke qarkulluar me nervozizëm rreth grumbujve të organizuar me kujdes të dokumenteve, skedarëve të trashë dhe raporteve të lidhura shkencore, ajo merr një numër telefonatash; me një anëtar të Parlamentit Evropian, dikë pranë qeverisë, përfaqësues të një OJQ -je ose një partie politike. Edhe pse sot ajo sillet si një lobiste me përvojë, ajo nuk e kishte planifikuar në këtë mënyrë.

Deri vonë Saheb ishte vetëm një nga shumë nëpunësit civilë ndërkombëtarë që mbushin korridoret e Brukselit. CV -ja e saj përfshin një doktoraturë në inxhinierinë e energjisë dhe punësimin në Agjencinë Ndërkombëtare të Energjisë Atomike (IAEA) dhe Komisionin e BE -së.

Në vitin 2018, ajo pranoi pozicionin e shefit të njësisë së efikasitetit të energjisë në ECT dhe iu kërkua të punonte në tekstin për modernizimin e traktatit për ta sjellë atë në përputhje me Marrëveshjen e Parisit. Kjo është ajo që mendoi se do të bënte.

Edhe pse Saheb dinte shumë pak për traktatin, ajo u zhyt plotësisht në të para se të arrinte në përfundimin se asaj i ishte dhënë një detyrë e pamundur dhe se ishte në kundërshtim me Marrëveshjen e Parisit. Problemi themelor, siç e pa ajo, ishte se traktati mbron të gjithë investitorët, përfshirë ata që prodhojnë lëndë djegëse fosile.

Raporti që ajo prodhoi për ECT theksoi problemin e asaj që ajo e përshkroi si “lëndë djegëse të pista”. Në këtë pikë gjërat u bënë të vështira për të. Saheb thotë se kolegët veçanërisht e kundërshtuan përdorimin e saj të këtyre fjalëve dhe ajo u akuzua se sillej si një aktiviste e klimës. Përfundimisht ajo u largua nga ECT.

*Problemi themelor, siç e pa ajo, ishte se traktati
mbron të gjithë investitorët, përfshirë ata që
prodhojnë lëndë djegëse fosile.*

E vendosur për të ekspozuar atë që kishte zbuluar, ajo shkroi një raport për [grupin studimor OpenEXP](#). Ajo vuri në dukje: “Pavarësisht se ishin në një epokë të emergjencës klimatike, Palët Kontraktuese aktive në modernizimin e ECT nuk propozuan heqjen graduale të mbrojtjes detyruese të investimeve të huaja në lëndët djegëse fosile.”

Heto Europën ia vuri këtë kritikë Rusnák, i cili na tha me email: “ECT nuk lejon të padisë qeveritë vetëm për përpjekjen për të hequr dorë nga karburantet fosile” dhe se “Shteti pritës ka të drejtë të mbajë një shkallë të arsyeshme të fleksibilitetit rregullator për t’iu përgjigjur për ndryshimin e rrethanave në interesin publik.”

Aksione te larta

Nëse vendet do të kenë sukses në arritjen e objektivave të tyre për klimën mund të varet nga sukcesi i procesit të modernizimit të Traktatit të Kartës së Energjisë. Në formatin e tij aktual, traktati mbetet një mjet i fuqishëm për investitorët e energjisë për të kompensuar veten për zvogëlimin e varësisë së qeverive nga lëndët djegëse fosile.

Operatorët e termocentraleve me qymyr ose infrastruktura e gazit mund të ndërmarrin veprime ligjore kundër përpjekjeve për të mbyllur industrinë e tyre. Me pretendimet që tashmë shihen në miliarda dollarë, vetëm kërcënimi i padisë së një investitori mund të shkaktojë zbutjen e politikës klimatike. Procesi i modernizimit po ecën me ritmin e një kërmilli.

Investigate Europe pyeti Komisionin e BE -së për kontradiktat e dukshme. Një zëdhënës na tha: “Ne do të bëjmë shumë përpjekje për të realizuar reformën. ECT nuk duhet të parandalojë shtetet të bëjnë kalimin nga lëndët djegëse fosile në burime të qëndrueshme të energjisë. “

Në shtator 2021, Gjykata e Drejtësisë e BE -së vendosi që traktati nuk mund të përdoret në padi midis vendeve të BE -së pasi kjo minon rolin e gjykatave të BE -së. Por ndërsa vendimi shënon një përparim të rëndësishëm për vendet anëtare të BE -së, traktati ende vlen për mosmarrëveshjet me vendet e treta dhe mosmarrëveshjet jashtë BE -së. Janë tre vende afrikane në procesin e ratifikimit, dhe dhjetë të tjera po lëvizin përgjatë procesit për t’u bashkuar. Në nënshkrimin e traktatit, ata mund të nënshkruajnë kontrollin mbi politikën e tyre të energjisë dhe potencialisht të ekspozohen ndaj padive të kushtueshme nga investitorët e pakënaqur.

¹Meqenëse Yamina Saheb aktualisht është në proces kundër punëdhënësit të saj para Zyrës Ndërkombëtare të Punës (ILO), ajo na informon se nuk është në gjendje të komentojë në detaje mbi aktivitetin e saj brenda sekretariatit. Dy punonjës të ECS që ranë dakord të flasin me ne kanë qenë në gjendje ta bëjnë këtë.

Ky artikull u botua për herë të parë në New Internationalist më 3 gusht 2021. Ai bazohet në hulumtimin e Investigate Europe, një ekip evropian i gazetarëve që së bashku hulumtojnë tema me rëndësi evropiane dhe i publikojnë ato në të gjithë Evropën. Isshtë botuar këtu me leje.

Juliet Ferguson is a member of the journalism co-operative, Investigate Europe. She previously worked for The Telegraph and the BBC, starting out with BBC World Service radio and ending up on the BBC's investigative programme, Panorama. Now she shares her days between Investigate Europe and the British Centre for Investigative Journalism. She is also a trainer in data journalism.

Published September 24, 2021

Article in Albanian

Translation available in English

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/si-gjykatat-hije-kercenojne-klimen/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.